

บทที่ 1

วิกฤตเศรษฐกิจ...
สู่แนวคิดแบบพอเพียง

ช่วงพุทธศักราช 2540 ประเทศไทยมีการปรับโครงสร้างการผลิต โดยมีความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งสินค้าอุตสาหกรรมเป็นสินค้าที่ต้องการทักษะการผลิตสูง ทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจทั้งด้านการผลิตและการส่งออก มีการติดต่อการค้าการลงทุนจากต่างประเทศที่นำเทคโนโลยีและการตลาดมาสู่ประเทศไทย นอกจากการขยายตัวที่ดีแล้ว เศรษฐกิจของประเทศไทยยังมีเสถียรภาพสูง ทั้งด้านของระดับราคาสินค้า อัตราแลกเปลี่ยน และการมีงานทำ

อย่างไรก็ตาม ระบบเศรษฐกิจไทยมีความไม่สมดุลหลายด้าน ในขณะที่กลุ่มคนรวยและกลุ่มผู้มีรายได้น้อยมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น แต่คนจนกลับมีสัดส่วนของรายได้ในระบบเศรษฐกิจน้อย แสดงให้เห็นว่าการกระจายรายได้ของคนในประเทศแยลง นอกจากนี้ ยังมีความไม่สมดุลด้านอื่นๆ เช่น ความแตกต่างของ

รายได้และความเจริญระหว่างเมืองกับชนบท ความไม่สมดุลของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับการเจริญเติบโต ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความไม่พอดีของโครงสร้างการผลิตและการจ้างงาน ระดับการศึกษาของแรงงานที่ส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษา การผลิตและการตลาดมีความซับซ้อนขึ้นกว่าการผลิตแบบดั้งเดิมซึ่งมีพื้นฐานด้านการเกษตร ภาคการผลิตทั้งภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมต้องพึ่งพาตลาดเทคโนโลยี วัสดุุดิบ และเครื่องจักรจากต่างประเทศสูงขึ้น ส่งผลให้ความผันผวนของระบบเศรษฐกิจโลกและระดับชาติมีผลกระทบต่อประชาชนมากขึ้น

ในด้านสังคม มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทั้งจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การหลั่งไหลของข้อมูลข่าวสาร และวัฒนธรรมต่างชาติ การเคลื่อนย้ายของประชากรทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ทำให้

เศรษฐกิจไทยใน พ.ศ. 2540 มีการเจริญเติบโตจนได้รับการขนานนามว่า 'เสือตัวที่ 5 แห่งเอเชีย'

ความสามารถในการพึ่งตัวเอง ความสมดุล และความมั่นคง
ในชีวิตลดน้อยลง การกำหนดชีวิตอย่างอิสระของบุคคลทำได้
ยากขึ้น มีการกู้เงินมาลงทุนเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าการลงทุน
โดยทรัพย์สินของตนเอง เป็นหนี้สินระยะสั้น แต่เงินที่กู้มานี้
นำมาลงทุนเพื่อหวังผลในระยะยาว เป็นความไม่พอดี ไม่
คำนึงถึงความเสี่ยงที่อาจจะเกิดได้จากการเปลี่ยนแปลงของ
อัตราแลกเปลี่ยน การใช้จ่ายที่เกินตัวทั้งภาครัฐครัวเรือนและ
ภาคธุรกิจทำให้เศรษฐกิจมหภาคไม่สมดุล จึงทำให้ประเทศไทยมี
การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีปัญหา
ทางจริยธรรม มีการทุจริตในการดำเนินธุรกิจโดยเฉพาะสถาบัน
การเงิน มีการปล่อยสินเชื่อให้กับกลุ่มผลประโยชน์ การปล่อย
สินเชื่อโดยไม่มีการค้ำประกันที่พอเพียง ทำให้ปัญหา มีความ
รุนแรงมากขึ้น

ความเปราะบางทางเศรษฐกิจไทย ทำให้ขาดความเชื่อ
มั่นในระบบเศรษฐกิจ มีการถอนเงินจากสถาบันการเงินอย่าง

กองทุนการเงินระหว่างประเทศ
(IMF) มีฐานะเป็นทบวงการ
ชำนัญพิเศษของสหประชา
ชาติ

มากและรวดเร็ว นักลงทุนต่างชาติขาดความมั่นใจถึงความสามารถในการชำระหนี้ต่างประเทศ เงินทุนจากต่างประเทศไหลออกอย่างรวดเร็ว ส่งผลทำให้มีความไม่มั่นใจในเสถียรภาพของค่าเงินบาทที่มีค่าคงที่มาเป็นเวลานาน มีแรงกดดันให้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศมีการปรับตัว ความพยายามในการรักษาค่าเงินบาท ทำให้เงินสำรองระหว่างประเทศลดลงอย่างมาก จนในที่สุดต้องเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเป็นระบบลอยตัว ค่าเงินบาทเมื่อเทียบกับเงินตราต่างประเทศสกุลต่างๆ ลดค่าลงอย่างมาก ทำให้ประเทศไทยเข้าสู่วิกฤต มีภาระต่อการชำระหนี้ต่างประเทศอย่างมาก สถาบันการเงินและธุรกิจจำนวนมากอยู่ในฐานะล้มละลาย ประเทศเข้าสู่ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ประเทศไทยจึงต้องเข้าสู่โครงการความช่วยเหลือของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ ไอเอ็มเอฟ (International Monetary Fund-IMF)

สาเหตุของวิกฤตเศรษฐกิจ

คณะกรรมการศึกษาและเสนอแนะมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบการเงินของประเทศ (ศปร.) สรุปสาเหตุหลักสำคัญที่ก่อให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ดังนี้

1. การขาดดุลบัญชีเดินสะพัด

ในช่วงที่เศรษฐกิจของไทยเติบโตมาอย่างต่อเนื่อง ดุลบัญชีเดินสะพัดของไทยก็มีการขาดดุลตั้งแต่ พ.ศ. 2530 และเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง จนกระทั่งใน พ.ศ. 2539 ประเทศไทย

ต้องประสบปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดถึง 14,350 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นผลมาจากการส่งออกที่หดตัวลง 1.9% จากที่เคยขยายตัวสูงในปีก่อนหน้าถึง 24.82% สะท้อนให้เห็นสถานะรายได้ของประเทศที่พึ่งพาการส่งออกในระดับสูง อันเป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการผลิตเพื่อการส่งออกเป็นสำคัญ

2. ปัญหาหนี้ต่างประเทศ

การเปิดเสรีทางการเงินเมื่อ พ.ศ. 2532-2537 ทำให้ประเทศไทยสามารถพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศได้สะดวก โดยไม่มีความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน เนื่องจากค่าเงินที่กำหนดไว้ที่ 25 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐ ทำให้ผู้กู้ยืมสามารถยืมเงินและคืนเงินกู้ในสกุลเงินตราต่างประเทศได้ในอัตราคงค่า ซึ่งเป็นผลจากการที่ไทยประกาศรับพันธสัญญาข้อที่ 8 ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศใน พ.ศ. 2533 เพื่อเปิดระบบการเงินของไทยสู่สากล และในเดือนเมษายน พ.ศ.

การเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเป็นระบบลอยตัวทำให้เงินบาทลดค่าลงอย่างมาก

2534 ประกาศผ่อนคลายการปริวรรตเงินตราต่างประเทศ เดือนกันยายน พ.ศ. 2535 รัฐบาลอนุมัติให้ธนาคารพาณิชย์ สามารถจัดตั้งกิจการวิเทศธนกิจไทย (Bangkok International Banking Facilities : BIBF) มีธนาคารพาณิชย์ 46 แห่งได้รับ มอบใบอนุญาตให้ดำเนินการได้เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2536 ทำให้เกิดการขยายตัวของระบบการเงินของประเทศที่ส่งผล ต่อการเกิดหนี้ด้อยสภาพขึ้นมากในสถาบันการเงินและการกู้ เงินจากสถาบันการเงินต่างประเทศเพื่อปล่อยกู้ให้กับธุรกิจในเมืองไทย ณ ปลาย พ.ศ. 2540 หนี้ต่างประเทศของไทยเพิ่มขึ้นในระดับสูงถึง 109,276 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยเฉพาะหนี้ ต่างประเทศระยะสั้นที่มีสัดส่วนถึง 65% ของหนี้ต่างประเทศ รวม และสัดส่วนเงินสำรองต่อหนี้ระยะสั้นอยู่ในระดับต่ำเพียง 70.40%

3. การลงทุนเกินตัว และฟองสบู่ในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ได้เติบโตอย่างมากในช่วง พ.ศ. 2530-2539 ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย อาคารสำนักงาน สนามกอล์ฟ สวนเกษตร เนื่องจากผู้ประกอบการมีการกู้ยืมเงิน จากต่างประเทศและระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์ของประเทศที่กำลังร้อนแรงได้ง่าย เพื่อมาลงทุนในโครงการอสังหาริมทรัพย์ทั่วประเทศ นอกจากนั้นแล้ว ราคาอสังหาริมทรัพย์ ที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่องทำให้เกิดความต้องการเก็งกำไร ซึ่งได้ ดึงดูดให้มีผู้เข้ามาลงทุนในธุรกิจอย่างมากจนกลายเป็นภาวะ เศรษฐกิจฟองสบู่

4. ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสถาบันการเงิน

ปลาย พ.ศ. 2539 เกิดปัญหาความไม่เชื่อมั่นอย่างรุนแรงต่อสถาบันการเงินในประเทศ ทั้งที่เป็นธนาคารพาณิชย์ และบริษัทเงินทุนธนกิจทั้งหลาย รัฐบาลสั่งปิดสถาบันการเงินที่เป็นบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ 18 แห่ง ปิดธนาคารพาณิชย์ 3 แห่ง และกระทรวงการคลังมีคำสั่งให้สถาบันการเงินเพิ่มทุนอีก 19 แห่ง ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2540 รัฐบาลใช้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงินซึ่งเป็นหน่วยงานของธนาคารแห่งประเทศไทย เข้าสนับสนุนให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ต่าง ๆ สิ้นเงินไปมากกว่า 6 แสนล้านบาท แต่สุดท้ายต้องสั่งปิด 16 บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2540 และปิดอีก 42 บริษัท เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2540 รวมเป็น 58 สถาบันการเงิน

ในช่วงก่อนวิกฤต กระบวนการพิจารณาสินเชื่อของสถาบันการเงินเป็นไปอย่างหละหลวม โดยไม่พิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการ หรือความสามารถในการชำระเงินคืนอย่างถ่องแท้ การปล่อยสินเชื่อให้แก่พวกพ้องหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองเป็นไปอย่างกว้างขวาง

เมื่อลูกหนี้เริ่มไม่สามารถชำระหนี้ได้ โดยเฉพาะธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ที่มีการลงทุนเกินกว่าความต้องการซื้อ ทำให้ธนาคารมีปัญหาสภาพคล่อง หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ หรือเอ็นพีแอลพุ่งขึ้นสูง โดยเอ็นพีแอลสูงสุดที่ 52.3% ของสินเชื่อรวม เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2542

5. ความไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินนโยบาย

นโยบายการเปิดให้มีการจัดตั้งกิจการวิเทศธนกิจเมื่อ พ.ศ. 2536 ที่อนุญาตให้มีการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรี โดยไม่มีการเตรียมความพร้อมหรือการกำกับดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ยังคงใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่อยู่ ทำให้ระบบการเงินและเศรษฐกิจของประเทศไม่มีเสถียรภาพ ปริมาณเงินในระบบได้สูงขึ้นจากเงินทุนไหลเข้าจากต่างประเทศ เมื่อแบงก์ชาติพยายามดูดซับสภาพคล่องโดยการขายพันธบัตร ยิ่งทำให้อัตราดอกเบี้ยที่สูงอยู่แล้วไม่ลดลง ยิ่งทำให้มีเงินทุนไหลเข้ามามากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นแล้ว มาตรฐานการกำกับดูแลสถาบันการเงินของไทยก็ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบความหละหลวมของการปล่อยกู้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว กฎเกณฑ์การกำกับดูแลก็ไม่เข้มงวดเพียงพอที่จะทำให้สถาบันการเงินมีฐานะทางการเงินที่เข้มแข็ง

จอร์จ โซรอส (George Soros)
นักธุรกิจชาวอเมริกันเชื้อสาย
ฮังการี เป็นนักวิเคราะห์ค่าเงิน
และนักลงทุนหุ้น

6. การโจมตีค่าเงินบาท

ปัญหาเศรษฐกิจที่สั่งสมมานานดังกล่าว ทำให้นักลงทุนต่างชาติถือโอกาสโจมตีค่าเงินบาทของไทย ซึ่งเป็นนักลงทุนขนาดใหญ่และนักลงทุนสถาบันที่ระดมทุนมาเก็งกำไรค่าเงินหรือ โจมตีค่าเงินโดยตั้งเป็นกองทุนมีชื่อเรียกว่า Hedge Funds เช่น Quantum Fund ซึ่งดูแลโดยนาย George Soros และนักเก็งกำไรที่คอยผสมโรงรายอื่นๆ

นอกจากนี้ธนาคารพาณิชย์ทั้งไทยและเทศก็เป็นอีกกลุ่มที่แสวงหากำไรจากอัตราแลกเปลี่ยนเช่นกัน ในการเก็งกำไรค่าเงินบาทนั้น นักเก็งกำไรอาศัยข้ออ้างจากปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ จากการทำประเทศขาดดุลบัญชีเดินสะพัดจำนวนมาก และหนี้ระยะสั้นสูงเมื่อเทียบกับเงินสำรองทางการ เพื่อใช้ปลอบใจว่าลือว่าจะมีการลดค่าเงินบาท

ผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ

ผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจต่อคนและสังคมได้เป็นไปอย่างกว้างขวาง โดยก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพของชีวิตของคนไทยมากยิ่งขึ้น ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจมีผลต่อการซ้ำเติมปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ กล่าวคือ ภาวะความยากจนที่มีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอดในช่วงก่อนวิกฤตกลับเพิ่มสูงขึ้น การกระจายรายได้แย่งลง จำนวนคนว่างงานจากการล้มละลายของธุรกิจเพิ่มขึ้นมากกว่าช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจเกือบ 1 ล้านคน ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจรายได้ของครัวเรือนได้ลดลงเป็นอันมาก ตัวเลขการเปรียบเทียบรายได้ของครัวเรือนในช่วงครึ่งปีแรกของ พ.ศ. 2542

กับช่วงครึ่งปีแรกของ พ.ศ. 2541 พบว่าร้อยละ 41.4 ของจำนวนครัวเรือนมีรายได้ลดลง ร้อยละ 52.4 มีรายได้ใกล้เคียงกัน และมีเพียงร้อยละ 6.2 มีรายได้เพิ่มขึ้น กลุ่มที่มีรายได้ลดลงเป็นสัดส่วนสูงคือ ผู้ดำเนินธุรกิจตนเองที่มีใช้เกษตร รองลงมาคือ คนงานเกษตร ผู้ถือครองทำการเกษตร ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและการก่อสร้าง ครัวเรือน กลุ่มที่ได้รับผลกระทบทางด้านรายได้ลดน้อยลงน้อยที่สุดคือผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ วิชาการ และบริการ รายได้ที่ลดลงมีผลต่อปัญหาสังคมตามมา กล่าวคือ รายได้ที่ลดลงมีผลให้อัตราการเรียนต่อของนักเรียนในระดับต่างๆ ลดต่ำลง และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสติปัญญา โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ยากจนหรือด้อยโอกาส

นอกจากนี้การที่รายได้ที่แท้จริงลดลงได้มีผลต่อปัญหาความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพราะปัญหาอาชญากรรมรุนแรงขึ้น ซึ่งเป็นผลเสียเนื่องมาจากการว่างงานทั้งแรงงานไทยและแรงงานต่างชาติที่เข้ามาอยู่ทั่วประเทศเกือบ 1 ล้านคน นอกจากนี้ระดับรายได้ที่ลดลงโดยเฉพาะกลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาทางเศรษฐกิจ กลุ่มคนว่างงานนานซึ่งถูกยกเลิกสวัสดิการและการคุ้มครองด้านสุขภาพ ตลอดจนกลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่ต้องเผชิญกับปัญหาสุขภาพจิตสูงขึ้น

แนวทางแก้ไข

สำหรับการแก้ไขนั้น ทางไอเอ็มเอฟให้แนวทางโดยดำเนินนโยบายทางการเงินที่เข้มงวด และปรับโครงสร้างสถาบันการเงิน แต่ก็ส่งผลให้ปัญหาหนักขึ้น โดยราคาสินค้าและค่าบริการต่างๆ แพงขึ้น รัฐบาลชวน หลีกภัย ซึ่งรับตำแหน่งต่อจาก พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ มีนโยบายให้มีปีส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยถึง 2 ปีซ้อน คือตั้งแต่ พ.ศ. 2541 ถึง พ.ศ. 2542 เพื่อกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศไทย อันจะก่อให้เกิดการสร้างและนำรายได้จากการท่องเที่ยวเข้ามาในงบประมาณและสภาพคล่องของประเทศ อีกทั้งยังได้มีการรณรงค์ส่งเสริมให้คนไทยหันมาใช้ระบบเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักประหยัดในการใช้จ่ายและบริโภคผลิตผลของคนไทยด้วยตนเอง ต่อมารัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร จึงเริ่มสร้างโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินและการทำธุรกิจ โดยมีการสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs : Small and Medium Enterprises) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (บริหารงานโดย สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ) และโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน

วิกฤตเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อธุรกิจด้านการเงินและอสังหาริมทรัพย์เป็นวงกว้าง